

Magdalena Biernacka¹

**PRAWNE I INSTYTUCJONALNE
ASPEKTY POLITYKI KONSUMENCKIEJ
W POLSCE I NA UKRAINIE
– ANALIZA PORÓWNAWCZA**

Streszczenie

Artykuł stanowi analizę polityki konsumenckiej w Polsce i na Ukrainie, koncentrując się na regulacjach prawnych oraz funkcjonowaniu instytucji odpowiedzialnych za ochronę praw konsumentów. Przedstawione zostały kluczowe przepisy i mechanizmy prawne kształtujące system ochrony konsumentów w obu krajach, podkreślając rolę państw w zapewnieniu równości, bezpieczeństwa i uczciwości na rynku. Analiza obejmuje także zestawienie podobieństw i różnic w podejściu obu państw do ochrony konsumentów, wskazując na znaczenie integracji europejskiej jako czynnika kształtującego kierunki rozwoju polityki konsumenckiej.

Słowa kluczowe: polityka konsumencka, ochrona praw konsumentów, regulacje prawne, instytucje konsumenckie, Polska, Ukraina

Wstęp

Polityka konsumencka stanowi świadome i systematyczne działania państwa oraz innych podmiotów publicznych i prywatnych, mające na celu ochronę praw i interesów konsumentów w procesach rynkowych². W jej zakres wchodzi zarówno tworzenie odpowiednich regulacji prawnych, egzekwowanie, edukowanie konsumentów oraz rozwój mechanizmów umożliwiających rozwiązywanie sporów pomiędzy konsumentami a przedsiębiorcami³.

¹ Uniwersytet Rzeszowski, e-mail: mbiernacka@ur.edu.pl, ORCID: 0009-0000-7348-901X. Tekst powstał dzięki realizacji projektu *Migranci z Ukrainy w województwie podkarpackim. Implikacje społeczno-gospodarcze* i został sfinansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach programu Regionalna Inicjatywa Doskonałości 2024–2027, nr RID/SP/0011/2024/1.

² M. Lissowska, *Polityka konsumencka – źródła, pojęcie i narzędzia* [w:] *Polityka gospodarcza w świetle kryzysowych doświadczeń*, red. J. Stacewicz, Warszawa 2011, s. 49.

³ *Ibidem*, s. 58–59.

W Polsce rozwój polityki konsumenckiej jest ściśle związany z transformacją ustrojową oraz procesem integracji z Unią Europejską. Przejście od gospodarki centralnie planowanej do rynkowej po 1989 roku wymusiło stworzenie nowych regulacji prawnych, które chroniłyby prawa konsumentów w warunkach rosnącej konkurencji i różnorodności ofert rynkowych⁴. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej od 2004 roku wiązało się z obowiązkiem implementacji dyrektyw unijnych, które wzmocniły ochronę konsumentów oraz wprowadziły jednolite standardy na rynku europejskim⁵. W efekcie polskie prawo konsumenckie uległo znacznym zmianom m.in. poprzez uchwalenie Ustawy o prawach konsumenta w 2014 roku i regulacji dotyczących nieuczciwych praktyk rynkowych, a także rozwój instytucji takich jak Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta⁶. Istotne znaczenie miało również wdrażanie europejskich mechanizmów pozasądowego rozstrzygania sporów konsumenckich oraz wzmacnianie pozycji konsumenta jako równorzędnego uczestnika rynku. Dzięki temu polska polityka konsumencka stanowi część systemu ochrony konsumentów w ramach Unii Europejskiej⁷.

Podobnie jak Polska, Ukraina musiała dostosować swoją politykę konsumencką do zmieniających się realiów gospodarczych po transformacji ustrojowej, co wynikało z konieczności budowania podstaw gospodarki rynkowej i tworzenia ram prawnych chroniących interesy konsumentów. Jednakże proces ten przebiegał inaczej, przede wszystkim ze względu na odmienne uwarunkowania prawne i polityczne oraz brak członkostwa Ukrainy w Unii Europejskiej⁸. Polityka konsumencka w Ukrainie jest kształtowana w dużej mierze przez ustawę O ochronie praw konsumentów z 1991 roku, która była wielokrotnie nowelizowana, aby zbliżyć krajowe przepisy do standardów europejskich, zwłaszcza po podpisaniu Umowy Stowarzyszeniowej z Unią Europejską w 2014 roku⁹. Wdrożenie tej umowy zainicjowało proces europeizacji prawa ukraińskiego, wymuszając harmonizację przepisów oraz rozwój instytucji odpowiedzialnych za ochronę

⁴ M. Samson, *Rozwój idei ochrony konsumenta po 1962 r. Konsument w ujęciu prawnym i ekonomicznym*, Poznań 2013, s. 168. Zob. także: M. Malczyńska-Biały, *Polityka konsumencka Unii Europejskiej po 2002 roku*, Rzeszów 2021.

⁵ *Ibidem*, s. 170.

⁶ K. Przybyłka, H. Plichta, *Rewolucja konsumencka 2023. Przewodnik po zmianach w prawie konsumenckim*, Wrocław 2023, s. 38.

⁷ Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, *Polityka konsumencka na lata 2014–2018*, Warszawa 2014, s. 61.

⁸ T. Michalski, A. Kuczabski, *Uwarunkowania procesu transformacji na Ukrainie*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica”, 2014, nr 17, s. 308.

⁹ Ochrona konsumentów w Internecie na Ukrainie, <https://consultant.net.pl>, 15.07.2024 (05.08.2025).

konsumentów, takich jak Państwowa Służba Ukrainy ds. Ochrony Konsumentów (*Derzhspozhyvsluzhba*)¹⁰. W przeciwieństwie do Polski, gdzie integracja z Unią Europejską od 2004 roku stworzyła stabilne podstawy systemu ochrony konsumentów, Ukraina znajduje się nadal w procesie dostosowywania regulacji i instytucji do europejskich standardów.

Celem niniejszego artykułu jest analiza i porównanie prawnych oraz instytucjonalnych aspektów polityki konsumenckiej w Polsce i na Ukrainie. W pracy podjęto próbę identyfikacji kluczowych podobieństw i różnic, które determinują efektywność ochrony konsumentów w obu systemach. Na potrzeby niniejszej publikacji przyjęto hipotezę, że ze względu na pełną integrację Polski z systemem prawnym Unii Europejskiej, polska polityka konsumencka charakteryzuje się wyższym stopniem instytucjonalizacji i skuteczniejszą ochroną konsumentów niż polityka ukraińska, która nadal pozostaje w procesie harmonizacji z europejskimi standardami. W toku przyjętych prac postawiono następujące pytania badawcze:

1. W jaki sposób regulacje prawne kształtują politykę konsumencką w Polsce i na Ukrainie?
2. Jak instytucje odpowiedzialne za ochronę praw konsumentów wpływają na skuteczność egzekwowania przepisów w obu krajach?
3. Jakie podobieństwa i różnice występują między systemami ochrony konsumentów w Polsce i na Ukrainie?

W artykule posłużono się następującymi metodami badawczymi: metodą analizy porównawczej, metodą instytucjonalno-prawną, którą zastosowano w celu przeanalizowania aktów prawnych, dokumentów, oraz analizą treści w trakcie analizowania materiałów w publikacjach zwartych, artykułach oraz opracowaniach naukowych.

Podstawy prawne polityki konsumenckiej w Polsce

Ochrona konsumentów w Polsce charakteryzuje się rozbudowanym zakresem norm prawnych, które wywodzą się z różnych gałęzi prawa, w tym prawa cywilnego, administracyjnego, finansowego oraz karnego. Takie zróżnicowanie norm prawnych jest konieczne, aby skutecznie chronić konsumentów, którzy ze względu na swoją pozycję na rynku często są w podrzędnej sytuacji wobec przedsiębiorców¹¹.

¹⁰ O. Holovko-Havrysheva, *Legal regulations of the consumer protection in Ukraine with regard to Ukraine's obligation of adaptation to the EU legislation*, „Przegląd Europejski”, 2020, s. 63.

¹¹ A. Stawicka, *Ochrona praw konsumentów w Polsce i w wybranych krajach*, Warszawa 2018, s. 61.

W wielu krajach zasada ochrony konsumentów zyskała status normy konstytucyjnej, co podkreśla jej fundamentalne znaczenie i wpływa na kształtowanie polityki prawnej oraz instytucjonalnej¹². W Polsce podstawę ochrony konsumentów stanowi art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który wskazuje, że organy władzy publicznej są zobowiązane do ochrony konsumentów, użytkowników i najemców przed zagrożeniami dla ich zdrowia, prywatności i bezpieczeństwa, a także przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi¹³.

Konstytucyjne umocowanie zasady ochrony konsumentów potwierdza rolę państwa jako gwaranta równowagi na rynku oraz wyznacza kierunki dalszego rozwoju systemu prawnego w tym zakresie. Te kierunki realizują szczegółowe regulacje ustawowe, wśród których kluczową rolę odgrywa Ustawa z 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów¹⁴. Ustawa ta nie tylko określa zasady ochrony konkurencji i interesów konsumentów w Polsce, lecz także stanowi implementację unijnych standardów wynikających z Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz dyrektyw konsumenckich¹⁵. Zgodnie z art. 1 tej ustawy, jej celem jest „określenie warunków rozwoju i ochrony konkurencji oraz zasad podejmowanej w interesie publicznym ochrony interesów przedsiębiorców i konsumentów”¹⁶. Równocześnie akt normuje mechanizmy ochrony interesów konsumentów, zwłaszcza w zakresie zwalczania nieuczciwych praktyk rynkowych, stosowania niedozwolonych postanowień umownych oraz ochrony zbiorowych interesów konsumentów¹⁷. Ponadto ustawa obejmuje przepisy dotyczące relacji między przedsiębiorcami, które mogą ograniczać swobodę działalności gospodarczej, zwłaszcza dotyczące poufnych informacji technicznych, technologicznych czy zasad zarządzania¹⁸.

Kolejnym kluczowym aktem prawnym kształtującym system ochrony konsumentów w Polsce jest Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta¹⁹. Jej uchwalenie miało na celu ujednolicenie i uporządkowanie krajowych regulacji oraz dostosowanie ich do prawa unijnego, w szczególności do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 paź-

¹² *Ibidem*.

¹³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., art. 76 (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483).

¹⁴ Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. 2007, nr 50, poz. 331).

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, art. 1.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. 2014, poz. 827 ze zm.).

dziennika 2011 r. w sprawie praw konsumentów²⁰. Ustawa wprowadziła jednolite zasady zawierania umów z konsumentami, w tym umów zawieranych na odległość i poza lokalem przedsiębiorstwa, co miało szczególne znaczenie w kontekście dynamicznego rozwoju handlu elektronicznego²¹. Jednym z jej kluczowych rozwiązań było uregulowanie prawa odstąpienia od umowy, które umożliwia konsumentowi rezygnację w terminie 14 dni bez podawania przyczyny. Akt ten nałożył także na przedsiębiorców obowiązek jasnego i pełnego informowania konsumentów o całkowitych kosztach transakcji, sposobach i terminach realizacji świadczeń, zasadach składania reklamacji oraz ewentualnych ograniczeniach prawa odstąpienia od umowy²².

Kodeks cywilny w kontekście ochrony konsumentów wprowadza ogólne zasady dotyczące zawierania umów, prawa do informacji oraz odpowiedzialności sprzedawcy za wady rzeczy sprzedanej. Szczególne znaczenie ma art. 22 Kodeksu cywilnego, zgodnie z którym za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową²³. Definicja ta pozwala odróżnić konsumentów od przedsiębiorców i stanowi podstawę do stosowania wobec nich szczególnych regulacji ochronnych²⁴.

W ostatnich latach w Polsce dokonano istotnych zmian w zakresie ochrony konsumenta, zwłaszcza w odniesieniu do odpowiedzialności za niezgodność towaru z umową. Od 1 stycznia 2023 roku część przepisów dotyczących rękojmi została przeniesiona z Kodeksu cywilnego do ustawy o prawach konsumenta. Zmiana ta miała na celu lepsze dostosowanie prawa krajowego do regulacji unijnych, w szczególności do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2019/771 z dnia 20 maja 2019 roku²⁵, która ustanowiła jednolite standardy ochrony konsumentów w całej Unii Europejskiej²⁶. Nowelizacja ta wprowadziła bardziej szczegółowe i jednoli-

²⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/WE i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/WE i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. UE L304 z 22.11.2011, s. 64).

²¹ Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. ..., art. 27. Zob. także: A. Olejniczak, *Prawo zobowiązań – część ogólna. System prawa prywatnego*, t. 5, Warszawa 2020, s. 80–92.

²² *Ibidem*.

²³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, art. 22 (Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93 z późn. zm.).

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2019/771 z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie niektórych aspektów umów sprzedaży towarów (Dz.U. UE L 136 z 22.05.2019).

²⁶ K. Południak-Gierz, *Wpływ regulacji dyrektywy 2019/770 oraz 2019/771 z zakresu rękojmi na poziom ochrony polskich konsumentów*, „Prawo w Działaniu”, 2023, nr 54, s. 181–182.

te zasady dotyczące relacji konsument – przedsiębiorca, w tym rozszerzoną odpowiedzialność sprzedawcy oraz nowe standardy dotyczące terminów i sposobów dochodzenia roszczeń²⁷.

Instytucje chroniące prawa konsumenta w Polsce

Regulacje prawne stanowią podstawę ochrony konsumentów w Polsce, jednak ich realna skuteczność w praktyce zależy od funkcjonowania odpowiednich instytucji. System ochrony konsumenckiej w Polsce opiera się na współpracy między instytucjami publicznymi, które pełnią funkcję nadzoru i egzekwowania prawa, oraz instytucjami niepublicznymi, które świadczą bezpośrednie wsparcie konsumentom poprzez bezpłatne porady prawne, reprezentację przed sądami, a także przygotowywanie pism procesowych²⁸.

Zgodnie z Ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów, kluczową rolę w systemie instytucjonalnym ochrony konsumentów w Polsce pełni Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Jest to centralny organ administracji rządowej odpowiedzialny za kształtowanie i realizację polityki konsumenckiej w ujęciu publicznoprawnym²⁹. Do jego kompetencji należy w szczególności prowadzenie postępowań administracyjnych w przypadku naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, jak również analiza wzorców umownych wykorzystywanych przez przedsiębiorców w relacjach z konsumentami³⁰. W sprawach indywidualnych konsumenci mogą korzystać z pomocy rzeczników konsumentów, organizacji społecznych oraz podmiotów prowadzących pozasądowe rozwiązywanie sporów³¹.

Kompetencje Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów stanowią fundament krajowego systemu ochrony konsumentów. Jednakże jego działania uzupełniają instytucje funkcjonujące na szczeblu lokalnym, do których należy Rzecznik Praw Konsumenta³².

Zgodnie z ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów, rzecznicy zajmują się udzielaniem bezpłatnych porad pranych, przekazywaniem informacji dotyczących ochrony konsumentów oraz inicjowaniem zmian w przepisach lokalnych mających na celu poprawę ochrony interesów kon-

²⁷ *Ibidem*, s. 178–179.

²⁸ P. Podrecki, J. Uchańska, K. Wiese, *Prawa konsumentów w Unii Europejskiej. Praktyczny poradnik dla przedsiębiorców*, Warszawa 2018, s. 17–18.

²⁹ Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r., art. 29–30.

³⁰ A. Stawicka, *op.cit.*, s. 10–11.

³¹ *Ibidem*, s. 11.

³² Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r., art. 42.

sumentów³³. Ponadto reprezentują konsumentów w kontaktach z przedsiębiorcami oraz współpracują z Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Inspekcją Handlową i innymi organizacjami konsumenckimi³⁴.

Inspekcja Handlowa działa na podstawie Ustawy z 15 grudnia 2000 roku o Inspekcji Handlowej. Jest wyspecjalizowanym organem kontroli, którego zadaniem jest ochrona praw konsumentów oraz wspieranie stabilności gospodarki poprzez nadzór nad przestrzeganiem przepisów rynkowych³⁵. Jej głównym celem jest zapewnianie bezpieczeństwa konsumentów oraz przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom rynkowym. Inspekcja kontroluje jakość towarów i usług, sprawdza zgodność produktów z obowiązującymi normami i przepisami³⁶. Inspekcja prowadzi kontrolę m.in. artykułów żywnościowych, usług, paliw i paliw stałych. Nadzoruje również prawidłowe oznakowanie produktów GMO, przestrzeganie przepisów dotyczących kosmetyków, a także obrót materiałami, które mogą służyć do produkcji materiałów wybuchowych³⁷. Dzięki szerokiemu zakresowi obowiązków odgrywa istotną rolę w ochronie konsumentów na poziomie lokalnym i krajowym.

Europejskie Centrum Konsumenckie w Polsce, działające od 2005 roku, wspiera konsumentów w rozwiązywaniu sporów z zagranicznymi przedsiębiorcami z Unii Europejskiej³⁸. ECK należy do sieci ECC-Net, która wspiera konsumentów w sporach transgranicznych na terenie Unii Europejskiej oraz w Norwegii i Islandii. Europejskie Centrum Konsumenckie oferuje bezpłatną pomoc prawną w przypadku problemów z zakupami zagranicznymi oraz informuje o prawach konsumenckich w ramach jednolitego rynku Unii Europejskiej. Prowadzi także działania informacyjne, które pomagają konsumentom lepiej zrozumieć swoje prawa i podejmować świadome decyzje zakupowe³⁹.

Podstawy prawne polityki konsumenckiej na Ukrainie

Podstawą ochrony praw konsumentów na Ukrainie jest art. 42 Konstytucji Ukrainy, który stanowi, że państwo gwarantuje ochronę praw kon-

³³ A. Stawicka, *op.cit.*, s. 13.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz.U. 2001, nr 4, poz. 25 z późn. zm.).

³⁶ S. Kaczorowska, A. Kuryńska-Lipniewicz, *Prawne aspekty ochrony konsumenta w Polsce i w Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 20.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, <https://konsument.gov.pl> (05.08.2025).

³⁹ *Ibidem*.

sumentów oraz nadzór nad jakością i bezpieczeństwem produktów, usług i prac⁴⁰. Konstytucja przewiduje również ograniczenia działalności gospodarczej osób pełniących funkcje publiczne, deputowanych oraz funkcjonariuszy organów władzy państwowej i samorządu lokalnego, co ma na celu zapobieganie konfliktom interesów oraz korupcji w sferze gospodarczej⁴¹. Istotnym aspektem jest także zobowiązanie państwa do zapewnienia warunków wolnej konkurencji na rynku. Konstytucja Ukrainy jednoznacznie zakazuje nadużywania pozycji monopolistycznej oraz działań niezgodnych z prawem, które mogłoby prowadzić do ograniczenia konkurencji lub wprowadzenia praktyk nieuczciwej konkurencji⁴².

Kluczowe znaczenie ma również ustawa z 1991 roku (z późniejszymi poprawkami, zwłaszcza z 2019 roku), która szczegółowo reguluje stosunki pomiędzy konsumentami a podmiotami gospodarczymi – producentami, sprzedawcami oraz wykonawcami usług⁴³. Ustawa ta wyznacza ramy prawne dotyczące jakości, bezpieczeństwa, informacji o produktach oraz obowiązków wszystkich stron w procesie obrotu towarowego i świadczenia usług⁴⁴. Szczegółowe znaczenie ma zawarta w tej ustawie definicja konsumenta jako osoby fizycznej, która nabywa, zamawia, używa lub zamierza nabyć produkty na potrzeby osobiste, niezwiązane bezpośrednio z działalnością gospodarczą lub wykonywaniem obowiązków prawnych⁴⁵. Ustawa gwarantuje konsumentom prawo do ochrony interesów przez państwo, prawo do rzetelnej informacji w języku ukraińskim oraz obowiązek otrzymywania obsługi w języku państwowym. Z kolei konsument jest zobowiązany do stosowania produktu zgodnie z jego przeznaczeniem oraz do zapoznania się z zasadami użytkowania i dokumentacją dostarczoną przez producenta czy sprzedawcę⁴⁶.

Kodeks cywilny Ukrainy, przyjęty w 2003 roku, jest kolejnym aktem prawnym regulującym ogólne zasady zawierania i realizacji umów, w tym również umów publicznych dotyczących sprzedaży towarów oraz świadczenia usług konsumenckich⁴⁷. W art. 633 tego kodeksu uregulowano kwe-

⁴⁰ *Konstytucja Ukrainy z dnia 28 czerwca 1996 r.*, Kancelaria Sejmu, Warszawa 2023, <http://www.lsej.org.ua> (08.08.2025).

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ustawa Ukrainy z dnia 12 maja 1991 r. o ochronie praw konsumentów*, Biuletyn Rady Najwyższej Ukrainy SRR, 1991, nr 30, s. 379: uchwała nr 1024-XII z 12 maja 1991 r., art. 380, <https://zakon.rada.gov.ua> (08.08.2025).

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Kodeks Cywilny Ukrainy z dnia 16 stycznia 2003 r.*, Відомості Верховної Ради України, nr 40–44, s. 356, <https://zakon.rada.gov.ua> (08.08.2025).

stie dotyczące tzw. umów publicznych, które zobowiązują przedsiębiorców do równego i niedyskryminującego traktowania wszystkich konsumentów oraz zakazują nieuzasadnionego omówienia zawarcia takiej umowy⁴⁸. Warto jednak podkreślić, że Kodeks cywilny Ukrainy nie zawiera szczegółowej definicji konsumenta ani kompleksowych regulacji ochrony praw konsumenckich. Definicje te oraz szczegółowe prawa konsumentów zostały określone przede wszystkim we wcześniej już wspomnianej ustawie Ukrainy O ochronie praw konsumentów z 1991 roku, która stanowi podstawowy akt prawny w tej dziedzinie.

Polityka konsumencka Ukrainy opiera się również na przepisach Kodeksu Gospodarczego Ukrainy z 2003 roku, który określa zasady funkcjonowania gospodarki oraz ochrony praw konsumentów⁴⁹. W art. 2 konsumenci zostali wymienieni jako pełnoprawni uczestnicy stosunków gospodarczych, obok przedsiębiorców, organów państwowych i samorządowych. Dokument ten podkreśla znaczenie równej ochrony wszystkich podmiotów oraz niezakłóconego przepływu towaru, usług i kapitału⁵⁰. Szczególną wagę przywiązuje się w nim do zapewnienia uczciwej konkurencji, ochrony środowiska oraz bezpieczeństwa społeczeństwa⁵¹. Kodeks Gospodarczy Ukrainy nakłada na państwo obowiązek prowadzenia działań zarówno o charakterze strategicznym, jak i bieżącym, które mają godzić interesy przedsiębiorców, konsumentów i całego społeczeństwa⁵². Istotnym elementem jest także przeciwdziałanie monopolizacji rynku i wspieranie konkurencyjności, co bezpośrednio chroni prawa nabywców towarów i usług. Ustawodawca przewidział szereg narzędzi służących tej ochronie, od możliwości unieważniania działań naruszających prawo, po przyznawanie odszkodowań i stosowanie sankcji wobec podmiotów łamiących interesy konsumentów⁵³.

W 2023 roku Ukraina podjęła ważny krok w modernizacji swojego systemu ochrony praw konsumentów poprzez uchwalenie nowej ustawy o ochronie praw konsumentów (nr 3153-XI), która zastępuje dotychczas obowiązujące przepisy z 1991 roku⁵⁴. Reforma ta ma na celu dostosowanie krajowych regulacji do europejskich standardów, co jest szczególnie istotne

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Kodeks Gospodarczy Ukrainy z dnia 16 stycznia 2003 r.*, Відомості Верховної Ради України, nr 18–22, s. 144) <https://zakon.rada.gov.ua> (08.08.2025).

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ O. Kozhukhar, O. Rudevych, *Ukraine Introduces New Law on Consumer Protection*, CEE Legal Matters, <https://ceelegalmatters.com> (10.08.2025).

w kontekście dynamicznego rozwoju rynku elektronicznego oraz wyzwań gospodarczych, jakie przyniosły pandemia i trwająca wojna⁵⁵. Nowa ustawa kompleksowo reguluje relacje między konsumentami a przedsiębiorcami, rozszerzając katalog praw konsumentów oraz wprowadzając obowiązek jasnego i czytelnego oznaczania towarów i usług⁵⁶. Wdrożone zostały również minimalne okresy gwarancji na produkty, co zwiększa ochronę nabywców i wpływa na poprawę jakości oferowanych wyrobów. Nowelizacja kładzie nacisk na rozwój mechanizmów pozasądowego rozwiązywania sporów konsumenckich⁵⁷. Decyzje podjęte w ramach tego mechanizmu będą wiążące dla przedsiębiorców, choć konsumentom pozostawiono prawo do odwołania się do sądu⁵⁸. To zobowiązanie ma na celu przyśpieszenie i uproszczenie procesu rozstrzygania konfliktów, zmniejszając jednocześnie obciążenie wymiaru sprawiedliwości. Warto zaznaczyć, że ustawa ma wejść w życie po zniesieniu stanu wojennego na Ukrainie, a następnie musi upłynąć jeszcze rok od daty jej publikacji. Taki okres przejściowy ma umożliwić przedsiębiorcom i organom nadzoru dostosowanie się do nowych regulacji⁵⁹.

Instytucje odpowiedzialne za ochronę praw konsumentów na Ukrainie

Polityka konsumencka na Ukrainie jest realizowana przez różne instytucje państwowe, funkcjonujące zarówno na szczeblu centralnym, jak i lokalnym. Kluczową rolę w kształtowaniu i wdrażaniu polityki konsumenciej odgrywa centralny organ administracji rządowej, którego zadaniem jest tworzenie strategii oraz nadzorowanie działań na rzecz konsumentów⁶⁰. Na poziomie lokalnym odpowiedzialność w tym zakresie spoczywa na organach administracji państwowej, jednostkach samorządu terytorialnego oraz innych organach wykonawczych, które działają w granicach obowiązujących przepisów prawa. W sporach konsumenckich istotną rolę pełnią sądy, rozstrzygające sprawy indywidualne⁶¹.

⁵⁵ A. Makhinova, O. Sandul, *The new Law on the protection of consumer rights*, Sayenko Kharenko (Insights), <https://sk.ua>, 29.01.2024 (08.08.2025).

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ustawa Ukrainy „O ochronie konsumentów” z dnia 12 maja 1991 r.*, Відомості Верховної Ради УРСР, nr 30, s. 379, <https://zakon.rada.gov.ua> (09.08.2025).

⁶¹ *Ibidem*.

Szczególne znaczenie w tym systemie ma Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego, Handlu i Rolnictwa Ukrainy, które w obecnej formie zostało powołane w 2019 roku, w ramach restrukturyzacji rządu. Zakres kompetencji ministerstwa stanowi kontynuację zadań realizowanych wcześniej przez inne organy gospodarcze o podobnym charakterze⁶². Do podstawowych zadań ministerstwa należy tworzenie strategii rozwoju gospodarczego, regulowanie mechanizmów funkcjonowania rynku, wspieranie działalności przedsiębiorców oraz nadzór nad realizacją polityki ochrony praw konsumentów na szczeblu krajowym⁶³.

Państwowa Służba Ukrainy ds. Bezpieczeństwa Żywności i Ochrony Praw Konsumentów została powołana w 2015 roku w wyniku połączenia kilku instytucji, co miało na celu stworzenie spójnego i bardziej efektywnego systemu nadzoru nad rynkiem konsumenckim. Jej zadania obejmują m.in. kontrolę jakości i bezpieczeństwa żywności, monitorowanie przestrzegania norm sanitarnych, certyfikację wyrobów, nadzór nad warunkami higienicznymi produkcji, a także przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom rynkowym. Instytucja ta pełni kluczową rolę w zapewnianiu wysokiego poziomu ochrony zdrowia konsumentów i bezpieczeństwa produktów obecnych na rynku konsumenckim⁶⁴.

Uzupełnieniem systemu ochrony konsumentów na Ukrainie jest Antymonopolowy Komitet Ukrainy, utworzony w 1993 roku po odzyskaniu niepodległości. Jego podstawowym zadaniem jest przeciwdziałanie praktykom monopolistycznym, wspieranie rozwoju konkurencji oraz ochrona interesów konsumentów i przedsiębiorców. Komitet sprawuje kontrolę nad przestrzeganiem przepisów prawa dotyczącego konkurencji, działając w oparciu o zasadę równości podmiotów gospodarczych wobec prawa, przy jednoczesnym priorytecie dla praw konsumentów⁶⁵.

Zakończenie

Analiza porównawcza polityki konsumenckiej w Polsce i na Ukrainie dowodzi, że oba państwa wykształciły wieloaspektowe systemy ochrony konsumentów, oparte zarówno na regulacjach konstytucyjnych, ustawowych, jak i instytucjonalnych. Zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie określono podstawowe prawa konsumentów oraz obowiązki przedsiębiorców, a funkcjonowanie odpowiednich instytucji publicznych ma na celu egze-

⁶² Ministerstwo Gospodarki, Środowiska i Rolnictwa Ukrainy, <https://me.gov.ua> (09.08.2025).

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ Państwowa Służba Ukrainy ds. Ochrony Konsumentów, <https://dpss.gov.ua> (09.08.2025).

⁶⁵ Antymonopolowy Komitet Ukrainy, <https://amcu.gov.ua> (09.08.2025).

kwowanie przepisów oraz pomaganie obywatelom w sporach z podmiotami gospodarczymi. Istotne różnice wynikają jednak z poziomu integracji obu krajów z systemem prawnym Unii Europejskiej. Polska, jako członek Unii Europejskiej, wdrożyła dyrektywy konsumenckie i dostosowała swoje ustawodawstwo do wspólnotowych standardów, co przełożyło się na większą spójność i skuteczność działania instytucji takich, jak np. UOKiK czy Inspekcja Handlowa. Ukraina natomiast, mimo że posiada własną konstytucyjną podstawę i ustawę O ochronie praw konsumentów, wciąż znajduje się w procesie stopniowej harmonizacji prawa z normami unijnymi, a jej instytucje rozwijają się w warunkach dodatkowych wyzwań politycznych, wojennych i gospodarczych. Porównanie obu systemów wskazuje, że mimo różnic w stopniu implementacji standardów europejskich, zarówno Polska, jak i Ukraina dążą do realizacji wspólnego celu, jakim jest zapewnienie obywatelom ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, wzmocnienie pozycji konsumentów w relacjach z przedsiębiorcami oraz zwiększenie bezpieczeństwa funkcjonowania na rynku.

Bibliografia

- Antymonopolowy Komitet Ukrainy, <https://amcu.gov.ua> (09.08.2025).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów (Dz.U. UE L 304/64 z 22.11.2011).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2019/771 z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie niektórych aspektów umów sprzedaży towarów (Dz.U. UE L 136 z 22.05.2019).
- Holovko-Havrysheva O., *Legal regulations of the consumer protection in Ukraine with regard to Ukraine's obligation of adaptation to the EU legislation*, „Przegląd Europejski”, 2020.
- Kaczorowska S., Kuryńska-Lipniewicz A., *Prawne aspekty ochrony konsumenta w Polsce i w Unii Europejskiej*, Warszawa 2009.
- Kodeks Cywilny Ukrainy z dnia 16 stycznia 2003 r.*, Відомості Верховної Ради України, <https://zakon.rada.gov.ua> (08.08.2025).
- Kodeks Gospodarczy Ukrainy z dnia 16 stycznia 2003 r.*, Відомості Верховної Ради України, <https://zakon.rada.gov.ua> (08.08.2025).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483).
- Konstytucja Ukrainy z dnia 28 czerwca 1996 r.*, Warszawa 2023.
- Kozhukhar O., Rudevych O., *Ukraine Introduces New Law on Consumer Protection*, CEE Legal Matters, <https://ceelegalmatters.com> (10.08.2025).
- Lissowska M., *Polityka konsumencka – źródła, pojęcie i narzędzia* [w:] *Polityka gospodarcza w świetle kryzysowych doświadczeń*, red. J. Staciewicz, Warszawa 2011.
- Małczyńska-Biały M., *Polityka konsumencka Unii Europejskiej po 2002 roku*, Rzeszów 2021.
- Michalski T., Kuczabski A., *Uwarunkowania procesu transformacji na Ukrainie*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica”, 2014.

- Ministerstwo Gospodarki, Środowiska i Rolnictwa Ukrainy, <https://me.gov.ua> (09.08.2025).
- Ochrona konsumentów w Internecie na Ukrainie, <https://consultant.net.pl> (05.08.2025).
- Olejniczak A., *Prawo zobowiązań – część ogólna. System prawa prywatnego*, t. 5, Warszawa 2020.
- Podrecki P., Uchańska J., Wiese K., *Prawa konsumentów w Unii Europejskiej. Praktyczny poradnik dla przedsiębiorców*, Warszawa 2018.
- Południak-Gierz K., *Wpływ regulacji dyrektywy 2019/770 oraz 2019/771 z zakresu rękojmi na poziom ochrony polskich konsumentów*, „Prawo w Działaniu”, 2023.
- Przybyłka K., Plichta H., *Rewolucja konsumencka 2023. Przewodnik po zmianach w prawie konsumenckim*, Wrocław 2023.
- Samsón M., *Rozwój idei ochrony konsumenta po 1962 r. Konsument w ujęciu prawnym i ekonomicznym*, Poznań 2013.
- Stawicka A., *Ochrona praw konsumentów w Polsce i wybranych krajach. Opracowanie tematyczne OT-668*, Warszawa 2018.
- Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, <https://konsument.gov.pl> (05.08.2025).
- Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, *Polityka konsumencka na lata 2014–2018*, Warszawa 2014.
- Ustawa Ukrainy „O ochronie konsumentów” z dnia 12 maja 1991 r., Відомості Верховної Ради УРСР, <https://zakon.rada.gov.ua> (09.08.2025).
- Ustawa Ukrainy z dnia 12 maja 1991 r. o ochronie praw konsumentów, Biuletyn Rady Najwyższej Ukrainy SRR, 1991, <https://zakon.rada.gov.ua> (08.08.2025).
- Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz.U. 2001, nr 4, poz. 25 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. 2007, nr 50, poz. 331).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. 2024, poz. 1796).

Legal and Institutional Aspects of Consumer Policy in Poland and Ukraine – A Comparative Analysis

Abstract

The article presents an analysis of consumer policy in Poland and Ukraine, focusing on legal regulations and the functioning of institutions responsible for the protection of consumer rights. It discusses the key provisions and legal mechanisms shaping the system of consumer protection in both countries, emphasizing the role of the state in ensuring equality, security, and fairness in the market. The analysis also includes a comparison of similarities and differences in the approaches of both countries to consumer protection, highlighting the importance of European integration as a factor influencing the development of consumer policy.

Keywords: consumer policy, consumer rights protection, legal regulations, consumer institutions, Poland, Ukraine